

Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi

The Place of Muslim Turkish Scientists in Social Studies Textbooks in 2018-2019 Academic Year

Cengiz AKALIN¹

İstanbul, Başakşehir, Kayaşehir Şeyh Şamil Ortaokulu, Öğretmen

ABSTRACT

Textbooks, which continue to hold their first place as the first and most important material of education and training activities throughout the world, are a source for the basic education of primary school children. From pre-Tanzimat period to today ‘Westernization, modernization’ in the name of primary education to university education, Western or foreign scientists were always introduced to our students and shown as role models in the history of Science and technology. So; all the inventions and discoveries made in the name of Science and technology throughout human history are taught to be made by Western or foreign inventors, explorers and scientists, and our students are brought up with this false perception. While almost all the world societies lived in the darkness of the Middle Ages between 750 and 1200 B.C., It is necessary to teach our students that “Muslim Turkish scientists” have laid the foundations of Science and technology from the beginning of primary education and even until the end of university education. It is essential for our students to recognize these leading personalities as they should, to be aware of their work, to gain their self - confidence, to see them as role models, to be connected to or respectful of national-spiritual values and to develop their national consciousness. With this study, the “Muslim Turkish scientists” who are representatives of the national, spiritual and cultural values of the Turkish nation for nearly a thousand years are the primary school 4 and secondary school 5, 6 and 7. in the social studies textbooks taught in their classes, it was tried to determine whether they were taught that they had laid the foundations of Science and technology in the world by introducing their life stories and characters to the extent necessary for them to be role models that would enable them to move forward with safer steps to the future and shape the future by This study was conducted by applying document analysis technique from qualitative research methods.

Key Words: National Education, Education and Training Board presidency, textbooks, Social Studies, Muslim Turkish scientists

ARTICLE INFO

Received: 22.09.2019

Revision received:

02.11.2019.

Accepted: 03.11.2019

Published online:

16.12.2019

¹Responsible author:
cengizakalin@gmail.com
5055587719

2018-2019 Eğitim Öğretim Yılında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Müslüman Türk Bilim İnsanlarının Yeri

Cengiz AKALIN¹

İstanbul, Başakşehir, Kayaşehir Şeyh Samil Ortaokulu, Öğretmen

ÖZET

Bütün dünyada eğitim ve öğretim faaliyetlerinin ilk ve en önemli materyali olarak ilk sıradaki yerini korumaya devam eden ders kitapları, ilköğretim çocuklarının temel eğitimi açısından kaynak niteliği taşımaktadır. Tanzimat dönemi öncesinden günümüze ‘Batılılaşma, Çağdaşlaşma’ adına ilköğretimden üniversite eğitimine kadar öğrencilerimize bilim ve teknoloji tarihi öğretiminde hep batılı veya yabancı bilim insanları tanıtılmış ve rol model olarak gösterilmiştir. Öyle ki; insanlık tarihi boyunca bilim ve teknoloji adına yapılan bütün icat ve keşifler, batılı veya yabancı mucit, kâşif ve bilim insanları tarafından yapılmıştır şeklinde öğretiliyor ve öğrencilerimiz bu yanlış algı ile yetişiyorlar. Miladi 750- 1200 yılları arasında hemen hemen bütün dünya toplumları Orta Çağ karanlığında yaşarlarken, “**Müslüman Türk Bilim İnsanlarının**” bilim ve teknolojinin temellerini atmış olduklarının öğrencilerimize ilköğretimden itibaren hatta üniversite eğitiminin sonuna kadar öğretilmesi gerekmektedir. Bu öncü şahsiyetleri olması gerektiği gibi tanınması, yapmış oldukları çalışmalardan haberdar olması öğrencilerimizin kendi özgüvenlerini kazanması, kendilerine rol model olarak görmeleri, milli- manevi değerlere bağlı veya saygılı ve milli bilinçlerinin oluşması bakımından elzemdir. Bu çalışma ile; yaklaşık bin yıllık Türk Milletinin milli, manevi ve kültürel değerlerinin temsilcileri olan “**Müslüman Türk Bilim İnsanlarının**” ilkokul 4 ve ortaokul 5, 6 ve 7. sınıflarında okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında, öğrencilerimize köklerine bağlı ve köklerinden aldığı ilham ile geleceğe daha güvenli adımlarla ilerleyebileceğini sağlayacak ve geleceği şekillendirecek şekilde rol model olmaları açısından gerektiği ölçüde hayat hikayelerinin, karakterlerinin tanıtılıp, yaptıkları bilimsel çalışmalarla dünyadaki bilim ve teknolojinin temellerini attıklarının öğretilip öğretilmediğini tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği uygulanarak yapılmıştır.

MAKALE BİLGİSİ

Alınma

Tarihi:22.09.2019

Düzeltilmiş hali alınma

tarihi: 02.11.2019

Kabul Edilme Tarihi:

03.11.2019

Çevrimiçi yayınlanma

tarihi: 16.12.2019

Anahtar Kelimeler: Milli Eğitim, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ders Kitapları, Sosyal Bilgiler, Müslüman Türk Bilim İnsanları

¹ Sorumlu Yazar

cengizakalin@gmail.com

5055587719

Giriş

Millî Eğitim Bakanlığı, 2018 yılında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (4, 5, 6 ve 7. Sınıflar için) değişikliğe gitmiştir. Bu değişiklikler içerisinde en önemli ve yerinde olanı “**Öğretim Programlarının Perspektifi**” ve “**Değerlerimiz**” başlığı altında iki başlık oluşturulması ve içeriğinde yazılanlardır. Bu başlıklar altında anlatılanlar daha fazla “**Millî**” bir eğitim-öğretim programının benimsendiğinin ve uygulamaya konulacağına göstergesidir. Bu cümleler bunun kanıtıdır:

“Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarmıza aktaracağımız öz mirasımızdır” (MEB, 2018).

“Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır” (MEB, 2018).

Ülkemizde zorunlu eğitim ve öğretimin hem okul öncesi hem de ilk ve orta öğretimde nasıl olacağını, nasıl uygulanacağını, neler öğretileceğini, okutulacak bütün kitapların ünite ve öğrenme alanlarının konu ve içeriğini, 1739 sayılı ‘**Millî Eğitim Temel Kanunu**’na dayanarak belirleyen kurum, Millî Eğitim Bakanlığı ve bağlı kuruluşu olan Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’dır.

Bütün dünyada eğitim ve öğretim faaliyetlerinin ilk ve en önemli materyali olarak ilk sıradaki yerini korumaya devam eden ders kitapları, ilköğretim çocuklarının temel eğitimi açısından kaynak niteliği taşımaktadır.

Medeniyet ve kültürümüzün simgesi olmuş, dünyada bilim ve teknolojinin temellerini atmış “**Müslüman Türk Bilim İnsanlarını**” öğrencilerimize rol model olabilecek şekilde tanıtmak Millî Eğitim Bakanlığının görevidir.

Tanzimat dönemi öncesinden günümüze ‘Batılılaşma, Çağdaşlaşma’ adına ilköğretimden üniversite eğitimine kadar öğrencilerimize bilim ve teknoloji tarihi öğretiminde hep batılı veya yabancı bilim insanları tanıtılmış ve rol model olarak gösterilmiştir. Öyle ki; insanlık tarihi boyunca bilim ve teknoloji adına yapılan bütün icat ve keşifler, batılı veya yabancı mucit, kâşif ve bilim insanları tarafından yapılmıştır şeklinde öğretiliyor ve öğrencilerimiz bu yanlış algı ile yetişiyorlar.

Miladi 750- 1200 yılları arasında hemen hemen bütün dünya toplumları Orta Çağ karanlığında yaşarlarken, “**Müslüman Türk Bilim İnsanlarının**” bilim ve teknolojinin temellerini atmış olduklarının öğrencilerimize ilköğretimden itibaren hatta üniversite eğitiminin sonuna kadar öğretilmesi gerekmektedir.

Bu öncü şahsiyetleri olması gerektiği gibi tanınması, yapmış oldukları çalışmalardan haberdar olması öğrencilerimizin kendi özgüvenlerini kazanması, kendilerine rol model olarak görmeleri, milli- manevi değerlere bağlı veya saygılı ve milli bilinçlerinin oluşması bakımından elzemdir.

Bu çalışma ile; yaklaşık bin yıllık Türk Milletinin milli, manevi ve kültürel değerlerinin temsilcileri olan “**Müslüman Türk Bilim İnsanlarının**” ilkokul 4 ve ortaokul 5, 6 ve 7. sınıflarında okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında, öğrencilerimize köklerine bağlı ve köklerinden aldığı ilham ile geleceğe daha güvenli adımlarla ilerleyebileceğini sağlayacak ve geleceği şekillendirecek şekilde rol model olmaları açısından gerektiği ölçüde hayat hikayelerinin, karakterlerinin tanıtılıp, yaptıkları bilimsel çalışmalarla dünyadaki bilim ve teknolojinin temellerini attıklarının öğretilip öğretilmediğini tespit edilmeye çalışılmıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı ve bağlı kuruluşu olan Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Okul öncesi, İlköğretim ve Ortaöğretimdeki Eğitim ve Öğretim programlarını 1739 sayılı ‘**Millî Eğitim Temel Kanunu**’nun 2. Maddesinde ifade edilen “**Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları**” ile “**Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri**” esas olarak hazırlamaktadır.

Çalışmamıza dayanak olan 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. ve 10. ve Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının özel amaçlarının 1, 4 ve 16. maddelerini kısaca hatırlayalım.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu:

Madde 2 – Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. (Değişik: 16/6/1983- 2842/1 Md.) ...Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan...

Madde 10 – (Değişik: 16/6/1983- 2842/2 Md.)

...Millî ahlak ve millî kültürün bozulup yozlaşmadan kendimize has şekli ile evrensel kültür içinde korunup geliştirilmesine ve öğretilmesine önem verilir...

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Özel Amaçları:

2018 yılında yeniden güncellenen, Millî Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları içerisinde yer alan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı da güncellenmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının 1, 4 ve 16. maddeleri ile öğrencilerin:

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,

4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,

16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri," şeklinde yetiştirilmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; MEB, TTKB tarafından ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5, 6, ve 7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında, Müslüman Türk Bilim İnsanlarının hayat hikayelerinin, karakterlerinin tanıtılıp, yaptıkları bilimsel çalışmalarla dünyadaki bilim ve teknolojinin temellerini attıklarının öğretilip öğretilmediğini ve ne kadar yer aldığını ortaya koymaktır.

Çalışmanın Kapsamı ve Dayanağı

MEB, TTKB tarafından ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5, 6, ve 7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarıdır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. ve 10. Maddeleri ve yukarıda belirtilen, MEB'in, TTK Başkanlığının, Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçlarının 1, 4 ve 16. maddeleri, araştırma konumuzun dayanağını oluşturmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği uygulanarak yapılmıştır.

4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (Tüysüz, 2018):

Kitabın 4. Öğrenme Alanı (Ünite) olan “**Bilim, Teknoloji ve Toplum**”, 93. ve 120. sayfaları arasında yer almaktadır.

Sayfa 98’de “**Geçmişten Bugüne Teknoloji**” konu başlığı altında, “Tarih boyunca insanın icat ettiği ve geliştirdiği bütün araç gereçler birer teknolojik üründür. Bu ürünler bilimdeki gelişmeler ve değişen ihtiyaçlara bağlı olarak zaman içinde iyileştirilerek daha kullanışlı hâle getirilmiştir”, hemen ardından “Tekerleğin kim tarafından ve ne zaman icat edildiği bilinmemektedir. İnsanlar ilk zamanlarda ağır yükleri ağaç kütükleri üzerinde taşımışlardır. Bu kütükler zamanla inceltilerek tekerleğin icadı gerçekleşmiştir. Günümüzdeki şekliyle tekerleği ilk defa bir arabada kullanan medeniyet MÖ 3500’lerde Sümerler olmuştur”, “Tekerlek günümüzdeki teknolojik ürünlerin pek çoğunda yaygın olarak kullanılmaktadır. Başta otomobiller, kamyonlar ve trenler gibi taşıtlar olmak üzere fabrikalardaki makinelerin pek çoğunun temeli tekerleğe dayanmaktadır” denilmiştir.

Dikkat edilirse konuya MÖ 3500’lerden başlanmış tarih bir anda 19. Yüzyıla getirilmiştir. Bu durum konu başlığı “**Geçmişten Bugüne Teknoloji**” ile çelişki oluşturmaktadır. Başlangıç ve sonuç arasındaki tarihlerdeki teknolojik gelişmeler anlatılmayarak yok sayılmıştır.

Sayfa 100’de: “Elektrik Süpürgesi, Ütü, Çamaşır Makinesi ve Saç Kurutma Makinesinin” ilk ve günümüzdeki son hallerinin fotoğrafları karşılaştırma yapılması için yan yana verilmiştir.

Sayfa 101 ve 102’de; günümüz teknolojik araçlarının günlük hayatta kullanım yerleri resimlerle anlatılmıştır.

Sayfa 104’te: Bir anda 1900’lü yıllardan 1800’lü yıllara dönüş yapılarak “**Ampul**” konu başlığı altında “Ampulün icadına yönelik ilk çalışmaları 1802 yılında İngiliz Humprey Davy (Hampri Devi) başlattı. Davy’nin ince bir platin şeritten akım geçirerek elde ettiği ışığın ömrü ve parlaklığı yeterli değildi.

1840 yılında Warren de la Rue (Varın dö la Ru), Davy’nin bu yöntemini geliştirdi. Rue platin teli vakumlanmış cam tüp içine yerleştirerek daha verimli bir ışık elde etti. Ne var ki platinin pahalı olması nedeniyle Rue’nun lambası da yaygınlaşamadı. Lambanın gelişimine katkıda bulunmuş en önemli isim Thomas Edison (Tamis Edison) oldu. Edison defalarca başarısızlığa uğramasına rağmen denemelerinden vazgeçmedi. Bu sabırlı çalışmalarının sonunda da karbon teli kullandığı, uzun süre yanan, yüksek verimli lambayı üretti” denildikten sonra sayfanın yarısını kaplayan Thomas Edison’un fotoğrafı yer almıştır.

Sayfa 105’te: “1901’de Peter Hewitt (Pitir Hevit) floresan lambaların başlangıcı olan mavimsi beyaz ışık yayan cıvalı buhar lambasını icat etti” deniliyor. Peter Hewitt isimli mucitin ve floresan lambanın fotoğrafları sayfanın yarısını kaplamış şekilde yer alıyor.

Sayfa 106’da: “Telefon” konu başlığı altında, “Bir teknoloji ürünü olarak ilk mesaj iletme makinesi 1793’te Fransız Claude Chappe (Kuloud Şape) tarafından icat edildi. Chappe makinesine “uzaktan yazan” anlamında “telgraf” adını verdi”, “İşaretle haberleşme sistemi 1840’lardan itibaren yerini Amerikalı mucit Samuel Morse’un (Samuel Mors) elektrikli telgrafına bıraktı” deniliyor. Samuel Morse’un ve telgraf cihazının fotoğraflarına yer veriliyor.

Sayfa 107’de: “Amerikalı mucit Alexander Graham Bell (Aleksandır Gıraham Bel) elektrik akımının ses titreşimlerinin etkisiyle değiştiğini keşfetti. Bu keşfinden yola çıkarak 1876’da sesin teller aracılığıyla iletilmesini sağlayan telefonu icat etti”, “1973 yılında Martin

Cooper (Martin Kupır) telsiz teknolojisini geliştirerek cep telefonuna dönüştürdü. İlk cep telefonu 850 g ağırlığında, 25x8x4 cm boyutlarında bir tuğlaya benziyordu” deniliyor. Alexander Graham Bell ve Martin Cooper’ın büyükçe fotoğraflarına yer veriliyor.

Sayfa 108’de: “Uçak” başlığı altında, “İlk motorlu uçak 1903 yılında icat edilmiş olsa da uçma gayretlerinin başlangıcı daha eskilere gider. Örneğin Leonardo Da Vinci (Leonardo Da Vinsi 1452-1519) kuşlardan ilham alarak uçan araçlar tasarlamıştır. 17. yüzyılda İstanbul’da yaşayan Hezarfen Ahmet Çelebi, kollarına kanat takarak uçma denemesinde bulunmuştur. Lagari Hasan Çelebi ise sırtına bağladığı roketle göğe yükseldikten sonra paraşütle denize inmiştir.

Uçma çalışmaları yıllar geçtikçe yoğunlaşmıştır. Fransa’da yaşayan Joseph ve Etienne Montgolfier Kardeşler (Jozef Etyen Mongolfiye) 1783’te ilk defa balonla uçmayı başardılar. 1852 yılında Fransız mühendis Henri Giffard (Henri Cifard) 160 kg ağırlığındaki bir buhar makinesini hidrojenle dolu bir torbanın altına takarak Paris’ten 30 km uzaklıktaki Trappes’e uçmayı başardı.

Bu hava aracı Alman mucit Ferdinand von Zeppelin (Ferdinand von Zeplin) tarafından daha da geliştirildi ve onun adıyla tanındı. 1883 yılında Amerikalı John Montgomery (Con Montgomeri) kontrol edilebilir ilk planörü yaptı. İnsanoğlunun uçma serüveninin dönüm noktası Amerikalı Wright Kardeşlerin 1903 yılındaki uçuş denemesi oldu. Orville (Orvil) ve Wilbur Wright (Wilbur Rayt) kendilerinden önceki motorsuz araçlarla yapılan uçma denemelerinden aldıkları ilhamla ilk motorlu uçağı yaptılar” deniliyor.

Bu sayfada Hezarfen Ahmet Çelebi, kollarına kanat takarak Galata kulesinden uçma denemesi kara kalem bir çizim ile gösterilmiştir. Zeplin’in ve Orville ve Wilbur Wright Kardeşlerin fotoğraflarına yer verilmiştir.

Sayfa 109’da: “Elli dokuz saniye süren ilk uçuşta Orville Wright havada 280 metre yol aldı. Wright Kardeşler bu başarılı denemenin ardından çalışmalarına devam ettiler...” deniliyor. Sayfanın dörtte bir oranında, Orville Wright’ın ilk uçuşunun fotoğrafına yer veriliyor.

Sayfa 110’da: “**İcat Çıkaralım**” konu başlığı altında, “Cırt Cırt”ın icat edilmesi ile ilgili olarak, “Cırt cırt bantların mucidi İsviçreli elektrik mühendisi George Mestral (Corç Mestrl) ...” denilerek, İsviçreli mucit George Mestral’ın cırt cırtı nasıl icat ettiğine dair uzunca hikayesi anlatılıp fotoğrafına yer veriliyor.

Sayfa 111’den 118’e kadar toplam sekiz sayfa öğrencilere günümüz teknolojilerine ve nasıl kullanılmasına yönelik bilgiler verilmektedir.

Sayfa 119 ve 120’de: “**Neler Öğrendiniz**” konu başlığı altında, iki sayfa boyunca öğrencilere, boşluk doldurma, doğru-yanlış, kutucuk işaretleme, çoktan seçmeli ve açık uçlu toplam 30 adet soru sorulmuştur. Bu sorulardan sadece bir tanesi (boşluk doldurmanın 5. sorusu) Müslüman Türk Bilim İnsanlarından “Hezarfen Ahmet Çelebi..... denemesiyle bilim tarihine geçmiştir” şeklinde olmuştur.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (Şahin, 2018):

Kitabın 4. Öğrenme Alanı (Ünite) olan “**Bilim, Teknoloji ve Toplum**”, 95. ve 116. sayfaları arasında yer almaktadır.

Sayfa 95 ve 105’e kadar günümüz teknolojileri vasıtası ile sanal sosyal ortamların avantaj ve dezavantajları ve bu teknolojiden nasıl faydalanmamız gerektiğine dair bilgiler verilmiştir.

Sayfa 106’da: “**Bilim İnsanlarının Ortak Özellikleri**” konu başlığı altında, icat ve mucit kelimelerinin anlamları verilerek, icatların insan ihtiyaçlarının zorunluluğundan ortaya çıktığı anlatılmaktadır.

Sayfa 107’de: Ampulün mucidi olarak Thomas Edison ve telefonun mucidi olarak Alexander Graham Bell’in büyükçe fotoğraflarına yer verilmiş.

Sayfanın kalan yarısında Albert Einstein’ın büyükçe fotoğrafına ve hayatı ve çalışmaları anlatılmıştır.

Sayfa 108’de: Sayfanın yarısında, Isaac Newton’un büyükçe fotoğrafına ve hayatı ve çalışmaları anlatılmıştır.

Sayfanın kalan yarısında, Prof. Dr. Aziz Sancar’ın fotoğrafına yer verilerek hayatı ve çalışmaları anlatılmıştır.

Sayfa 109’da: “Düşünelim, Tartışalım” konu başlığı altında, Albert Einstein, Isaac Newton ve Prof. Dr. Aziz Sancar’ın ortak özellikleri nelerdir? diye sorumuş sayfanın ortasına Albert Einstein’ın karikatürü konularak, çevresine bilim insanlarında olması gereken özellikler yazılmış, öğrencilerden seçmeleri istenmiştir.

Sayfa 111’de: Bir öğrencinin ağzından yaptıkları anlatılarak; ‘Türk bilim insanlarımızdan olan Cahit Arf hakkında araştırma yapacağım’ denilmiştir.

Sayfanın devamında Prof. Dr. Cahit Arf’in hayatı ve çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir.

6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (Yılmaz, Bayraktar, Özden, Akpınar ve Evin, 2018):

Kitabın 4. Öğrenme Alanı (Ünite) olan “**Bilim, Teknoloji ve Toplum**”, 120. ve 145. sayfaları arasında yer almaktadır.

“**Bilim, Teknoloji ve Toplum**” öğrenme alanının 122-126 sayfaları arasında “Sosyal Bilimler ve Toplum” konu başlığı altında Sosyal Bilgilerin ne olduğu ve Sosyal Bilgilere yardımcı Sosyal Bilim dallarının neler olduğu anlatılmaktadır (Coğrafya, Arkeoloji, Antropoloji, hukuk, Ekonomi, Psikoloji, Kronoloji, Filoloji, Sosyoloji).

Sayfa 126’nın alt bölümünde “**İcatlarımla Dünyayı Değiştirdim**” konu başlığı altında nihayet “**Bilim, Teknoloji ve Toplum**” öğrenme alanına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

İlerleyen sayfalarda, ülkemizdeki Tekno Parkların önem ve işlevinden, bilimsel ve teknolojik çalışma yapan kurumlarımızdan TÜBİTAK’tan ve yapmış olduğu TÜBİTAK Bilim Fuarlarında, Millî Eğitim Bakanlığının bu fuarları desteklemesi ve katılımından söz edilmiştir.

Sayfa 129 ve 130’da: Türk bilim insanlarımızdan olan Osman Turan, Nüzhet Gökdoğan, Gazi Yaşargil ve Aziz Sancar’ın fotoğraflarına yer verilmiş, hayatları ve yaptıkları bilimsel çalışmalara ilişkin bilgiler anlatılmıştır.

Ayrıca; İbrahim Refik Saydam ve Hulusi Behçet isimli Türk bilim insanlarımızın isimleri zikredilmiştir.

Sayfa 132 ve 133’te: “**Hayalimdeki Gelecek**” konu başlığı altında, Jules Verne isimli bilim kurgu roman yazarının fotoğrafına ve “**Ay’a Seyahat ve Denizler Altında 20.000 Fersah**” adlı romanlarında anlatılan gelecek dünyası ve bu dünyada anlatılan teknolojik araçlar büyükçe fotoğraflarına yer verilerek anlatılmaktadır.

Sayfa 134’te: Konya’da açılan Konya Bilim Merkeziden ve çalışmalarından, ayrıca Eskişehir Osmangazi Üniversitesindeki Türk Bilim İnsanlarının bilimsel çalışmalarından haber verilmektedir.

Sayfa 135’te: Ülkemizdeki bir yazılım firması tarafından açılan ve bu alanda bir ilk olan “**İnsansı Robot Fabrikasından**” haber verilmektedir.

Sayfa 145’te: “**Değerlendirme Soruları**” konu başlığı altında, boşluk doldurma sorularının 1.’sinde, Prof. Dr. Lan Hodder’in Çatalhöyük’te yapmış olduğu bilimsel çalışmaları hakkında bilgi verilmektedir.

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (Gültekin, Akpınar, Nohutçu, Özerdoğan ve Aygün, 2018):

Kitabın 4. Öğrenme Alanı (Ünite) olan “**Bilim, Teknoloji ve Toplum**”, 124. ve 155. sayfaları arasında yer almaktadır.

Sayfa 126’dan 133’e kadar yazının bulunuşundan, kütüphanelere ve günümüzdeki bilgiye ulaşma ve bilginin depolanması teknolojilerine kadar geçen süreç birbiri ile ilişkili olarak anlatılmaktadır.

Sayfa 134’te: “**Bilimin Öncüleri**” konu başlığı altında, Müslüman Türk Bilim İnsanlarının İslam dininin emri üzerine Orta Çağ’da bilimsel gelişmelerin Altın Çağı’nı yaşattıkları ifade edilmektedir.

Sayfa 135 ile 139 arasında: Müslüman Türk Bilim İnsanlarından, Harezmi, Ali Kuşçu, Kâtip Çelebi, İbn Sina, Hazini, Cezeri, Farabi, Piri Reis ve İbn Haldun’un (9 kişi için 5 sayfa) hem temsili resimlerine hem hayatları hem de bilimsel çalışmaları hakkında bilgiler verilmektedir.

Sayfa 140 ile 141 arasında: Orta Çağ’da Müslüman Türk Bilim İnsanlarının bilimsel çalışmalar yaptıkları ülkeler ve şehirler (Endülüs, Bağdat, Semerkant ve Buhara) ve buralardaki bilimsel birikim hakkında bilgiler verilmektedir.

Sayfa 142 ile 145 arasında: “Her Yenilik Geleceğimize Bir Katkıdır” konu başlığı altında, batılı-yabancı bilim insanlarından, Johan Gutenberg, Pisagor, Galileo, Macellan, James Watt ve Newton’un (6 kişi için 4 sayfa) temsili resimlerine ve bilimsel çalışmaları hakkında bilgiler verilmektedir.

Sayfa 146 ve 147’de: “Geleceğe Yön Verecek Teknolojiler” başlığı altında, batılı-yabancı bilim insanlarından, Feynman ve Marie Curie’in (2 kişi için 2 sayfa) fotoğraflarına ve bilimsel çalışmaları hakkında bilgiler verilmektedir.

Sayfa 148’de: “Özgür Düşüncenin Bilime Katkısı” konu başlığı altında, 1632 yılında İngiliz büyükelçisi Henry Wotton’un Galileo ve bilimsel çalışmaları hakkında İngiliz kralına yazmış olduğu mektup hakkında bilgi verilmektedir.

Sayfanın devamında, Anadolu uygarlıklarından İyonya’da Millet şehrinde Tales isimli bilim insanının Matematik ve Felsefe alanında yapmış olduğu çalışmalar hakkında bilgi verilmektedir.

Sayfa 149’da: İslam’ın ve Müslümanların bilime, bilimsel çalışmalara ve bilim insanlarına vermiş oldukları önem ve değere vurgu yapılmaktadır.

Sayfa 150’de: Avrupa’da Rönesans ve Reform hareketlerinin öncesi ve sonrası arasındaki farklara dikkat çekilerek, bilimsel çalışmaların yoğunlaştığı anlatılmıştır. Aydınlanma Çağı olarak adlandırılan bu dönemde Montesquieu isimli batılı-yabancı fikir insanı hakkında bilgiler verilmektedir.

Bulgular

1- İlkokul 4 ve ortaokul 5, 6 ve 7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının 4. Öğrenme Alanı (Ünite) olan “**Bilim, Teknoloji ve Toplum**’da batılı- yabancı bilim insanlarının isimlerinin yanına Türkçe okunuşlarının parantez içerisinde verilmesi öğrenciler için yararlı, yerinde ve yeterince anlaşılır olmuştur.

2- 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. Ünitesi Olan “**Bilim, Teknoloji ve Toplum**” öğrenme alanında (ünite) toplamda on yedi (17) tane batılı-yabancı bilim insanı yaptıkları çalışmalar ile öğrencilere tanıtılmıştır (Humphrey Davy, Warren de la Rue, Thomas Edison, Peter Hewitt, Claude Chappe, Samuel Morse, Alexander Graham Bell, Martin Cooper,

Leonardo Da Vinci, Joseph ve Etienne Montgolfier, Henri Giffard, Ferdinand von Zeppelin, John Montgomery, Orville ve Wilbur Wright, George Mestral).

Buna karşın Müslüman Türk Bilim İnsanlarından sadece iki (2) tanesi tanıtılmıştır (Hezarfen Ahmet Çelebi ve Lagari Hasan Çelebi).

3- 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. Ünitesi Olan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı sayfa 119 ve 120’de **“Neler Öğrendiniz”** konu başlığı altında, iki sayfa boyunca öğrencilere, boşluk doldurma, doğru-yanlış, kutucuk işaretleme, çoktan seçmeli ve açık uçlu toplam 30 adet soru sorulmuştur. Bu sorulardan sadece bir tanesi (boşluk doldurmanın 5. sorusu) Müslüman Türk Bilim İnsanlarından “Hezarfen Ahmet Çelebi..... denemesiyle bilim tarihine geçmiştir” şeklinde olmuştur.

4- 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. Ünitesi Olan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında (ünite) toplamda dört (4) tane batılı-yabancı bilim insanının hayatı ve çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir (Thomas Edison, Alexander Graham Bell, Albert Einstein, Isaac Newton).

Buna karşın Türk Bilim İnsanlarından sadece iki (2) tanesi tanıtılmıştır (Prof. Dr. Aziz Sancar ve Prof. Dr. Cahit Arf).

5- 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. Ünitesi Olan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında iki (2) tane Türk Bilim İnsanı tanıtılırken, iki katı kadar (4 tane) batılı-yabancı bilim insanı tanıtılmıştır.

6- 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. Ünitesi Olan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı (sayfa 129 ve 130’da) Türk bilim insanlarımızdan olan Osman Turan, Nüzhet Gökdoğan, Gazi Yaşargil ve Aziz Sancar’ın fotoğraflarına yer verilmiş, hayatları ve yaptıkları bilimsel çalışmalara ilişkin bilgiler anlatılmıştır. Ayrıca; İbrahim Refik Saydam ve Hulusi Behçet isimli bilim insanlarımızın isimleri zikredilmiştir. Türk bilim insanlarımızdan altı (6) tanesi tanıtılmışken, batılı- yabancı bilim insanlarında iki (2) kişi tanıtılmıştır (Jules Verne ve Prof. Dr. Lan Hodder).

7- 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. Ünitesi Olan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı sayfa 135 ile 139 arasında Müslüman Türk Bilim İnsanlarından, (Harezmi, Ali Kuşçu, Kâtip Çelebi, İbn Sina, Hazini, Cezeri, Farabi, Piri Reis ve İbn Haldun) 9’u için 5 sayfa yer ayrılmıştır.

8- 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. Ünitesi Olan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı sayfa 142 ile 145 arasında batılı-yabancı bilim insanlarından, (Johan Gutenberg, Pisagor, Galileo, Macellan, James Watt ve Newton) 6 kişi için 4 sayfa yer ayrılmıştır.

9- 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. Ünitesi Olan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı sayfa 146 ve 147 arasında batılı-yabancı bilim insanlarından, (Feynman ve Marie Curie) 2 kişi için 2 sayfa yer ayrılmıştır.

10- 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. Ünitesi Olan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı sayfa 148’de batılı-yabancı bilim insanlarından, (Galileo ve Tales) 2 kişi için 1 sayfa yer ayrılmıştır.

Tartışma

1- 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının giriş bölümünde sayfa 98’de “**Geçmişten Bugüne Teknoloji**” konu başlığı altında anlatılanlar arasında konu bütünlüğü sağlanması konusunda eksiklikler var.

2- 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. Ünitesi Olan “**Bilim, Teknoloji ve Toplum**” öğrenme alanında (sayfa 109’da), Türk Hava Yollarına ait olduğu aşikâr olan bir uçağın, fotoğrafına yer verilmiş. Ancak; uçağın üzerinde İngilizce “**TURKISH**” yazısı silinmiş, “**AIRLINES**” yazısı bırakılmış, uçağın üstündeki Türk bayrağı resmi anlaşılacak hale getirilmiş ve uçağın kuyruk üstündeki Türk Hava Yolları amblemi gösterilmemiştir.

Uçağın üzerindeki “**TURKISH**” yazısı “**reklam olmasın**” gibi komik bir gerekçe ile silinmiş olabilir mi?

İlginç olan şu ki: En büyük hissedarı Türkiye Cumhuriyeti Devleti olan millî kuruluşumuz Türk Hava Yolları’nın adı yine Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin okullarında okutulan ders kitaplarından silinmiş! Hangi gerekçeyle?

Gerçi, kabul edilmeyecek bir durum da şudur: Türk Hava Yolları’nın uçaklarında ‘**Türk**’ kelimesi İngilizce yazılıyor olması. Ancak; İngilizce dahi olsa ‘**Türk**’ kelimesi hangi gerekçeyle silinmiş ve gösterilmek istenmemiştir?

Yine bu sayfada; “**Yapımız**” konu başlığı altında öğrencilerden, bisikletin icadı ve zaman içerisinde geçirdiği değişimleri, altı adet soru sorularak araştırmaları istenmiştir.

Burada öğrencilerden Müslüman Türk Bilim İnsanlarından birinin yapmış olduğu bir buluşu araştırmaları istenemez miydi?

3- 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. Ünitesi Olan “**Bilim, Teknoloji ve Toplum**” öğrenme alanı, 122-126 sayfaları arasında “**Sosyal Bilimler ve Toplum**” konu başlığı altında Sosyal Bilgilerin ne olduğu ve Sosyal Bilgilere yardımcı Sosyal Bilim dallarının neler olduğu anlatılmaktadır (Coğrafya, Arkeoloji, Antropoloji, hukuk, Ekonomi, Psikoloji, Kronoloji, Filoloji, Sosyoloji)

“**Bilim, Teknoloji ve Toplum**” öğrenme alanında bu bilgilere yer verilmesi ne kadar doğru ve yerinde olmuştur?

4- 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. Ünitesi Olan “**Bilim, Teknoloji ve Toplum**” öğrenme alanı sayfa 134’te bu öğrenme alanının en dikkat çekici, önemli ve olması gereken cümlesi şu olmuştur: “**Uzun yıllar batılı bilim insanlarının icat ettiği sanılan bazı buluşlar ile günlük hayatta kullanılan alet ve cihazlar Türk ve İslam bilginleri tarafından yüzyıllar öncesinden icat edilmiştir**”.

Sonuç

Çalışmanın “**Bulgular**” bölümünde yapılan tesbitler ile:

1- 1739 sayılı ‘**Millî Eğitim Temel Kanunu**’nun 2. Maddesinde ifade edilen “**Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları**” ile “**Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri**” esas olarak hazırlaması gereken ilkökul 4. sınıf ve ortaokul 5, 6, ve 7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının bahse konu kanun maddeleri çerçevesinde “**Bilim, Teknoloji ve Toplum**” öğrenme alanında, **Müslüman Türk Bilim İnsanlarına** gerektiği kadar yer verilmediği.

2- MEB, TTKB tarafından ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5, 6, ve 7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında, Millî Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları içerisinde yer alan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının 1, 4 ve 16. maddeleri çerçevesinde “**Bilim, Teknoloji ve Toplum**” öğrenme alanında, **Müslüman Türk Bilim İnsanlarına** gerektiği kadar yer verilmediği kanaatine varılmıştır.

“**2019 Tekno-Fest İstanbul**” festivalinde iki milyona yakın ziyaretçinin katılımı, tüm ülke çapında orta okuldan üniversite seviyesine kadar 10 binde fazla öğrencimizin özgün ve yeni projelerle yarışmalara katılması, projelere verilen isimlerin Müslüman Türk Bilim İnsanlarının isimleri olması (Uçan Araba- Cezeri) sevindirici gelişmelerdendir.

Öğrencilerimize bin yıllık tarihlerinde, hem kendi kültür ve medeniyetlerinde hem de dünya kültür ve medeniyetine silinmez, sarsılmaz ve kalıcı etki ve miras bırakan Müslüman Türk Bilim İnsanlarının hayat hikayelerinin, karakterlerinin tanıtılıp, yaptıkları bilimsel çalışmalarla dünyadaki bilim ve teknolojinin temellerini attıklarının gerektiği ölçü ve yeterli bir şekilde öğretilip, köklerinden ilham alarak, kendilerine rol- model olmalarını sağlamak Millî Eğitim Bakanlığının asli görevlerindedir.

Bu durum öğrencilerimize kendi kültür ve medeniyetlerinin sarsılmaz ihtişam ve büyüklüğünü her daim hatırlatacak, bilişsel ve duyuşsal olarak motive olmuş olmalarını sağlayacak ve öğrencilerimiz geleceğin bilim ve teknolojisini oluşturmada psikomotor çaba sarf etmelerine sebep olacaktır. Köklü, sarsılmaz ve ihtişamlı tarihlerini bilen öğrenciler kendilerine rol- model aldıkları Müslüman Türk Bilim İnsanlarının çalışmalarından ilham alarak onların yolunda, ama onlardan daha iyisini yapmanın gayreti içerisinde olmalarını sağlayacaktır.

Kaynakça

Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutçu, M., Özerdoğan, P. & Aygün S. (2018). *MEB, TTKB, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 7. sınıf SBD kitabı, Ankara: Devlet Kitapları, Birinci Baskı, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları (6764), Ders Kitapları Dizisi (1785)*

Millî Eğitim Bakanlığı, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4, 5, 6 ve 7. Sınıflar için), Ankara, 2018 <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%20C4%BOLG%C4%BOLER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf>

Şahin, E. (2018). *MEB, TTKB, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 5. sınıf SBD kitabı, Ankara: Anadol Yayıncılık.*

Tüysüz, S. (2018). *MEB, TTKB, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 4. sınıf SBD kitabı, Ankara: Tuna Matbaacılık AŞ.*

Yılmaz, F.G., Bayraktar, H., Özden, M.K., Akpınar, M. & Evin, Ö. (2018). *MEB, TTKB, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 6. sınıf SBD kitabı, Ankara: Devlet Kitapları, Birinci Baskı, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları (6780), Yardımcı Kaynak Kitaplar Dizisi (1029)*